

Щрауси в Антарктида

Златозар Боев

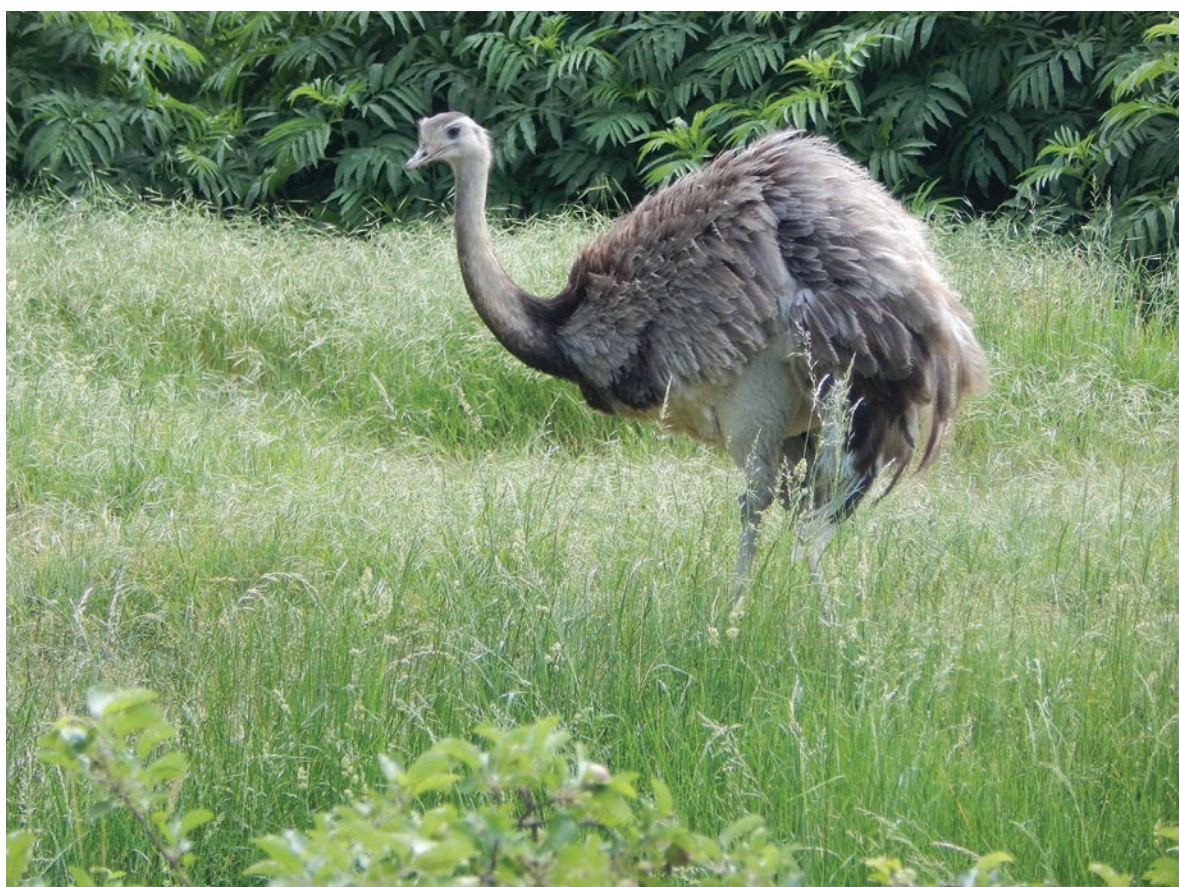
Да! Заглавието съвсем не е провокативно. Щрауси наистина са препускали из саваните на Антарктида. Това е било отдавна, много отдавна, преди около 38 – 34 милиона години. Всъщност, те не са били същински щрауси, т. е. афро-азиатските щрауси, от които до днес са се запазили само два вида на африканския континент – обикновеният или африкански (*Struthio camelus*) и сомалийският или синьоврат (*S. molybdophanes*) щрауси.

Тези „щрауси“ са били нандута, понякога за аналогия наричани и американски щрауси. Това обаче е неправилно. Щраусите и нандутата са толкова различни, колкото са различни

туканите и чучулигите. Щраусите днес се отнасят към разреда на щраусоподобните (*Struthioniformes*), а нандутата – към разреда на нандуподобните (*Rheiformes*). Последните са представени с 2 вида – голямо или пампасно (*Rhea americana*) и малко или гарвиново (*R. pennata*) нанду. Щраусите са единствените съвременни птици с по два пръста на краката. В миналото такива са били и жеравподобните ергилорниси, останки от които са намерени и в съседна Гърция. Нандутата не са толкова специализирани бегачи като щраусите и имат по три пръста на краката си. А това

са значими различия, резултат на еволюция в продължение на милиони години. И те обаче, като щраусите, са нелетящи, макар че имат сравнително добре развити крила.

Легената покривка на Антарктида се появила от края на палеоцена до средата на еоцена преди около 60 – 45 милиона години. Днес легеният щит покрива около 98 % от площта на континента. Със затоплянето през плиоцена преди около 5 – 3 милиона години ледовете в западната част на континента се стопили и така се отворило морето Рос. Именно в западната му част, но в северозападната част на легения континент, са намерени и фосилните находки от древните нандута. Проф. Каролина Хоспиталече (*Carolina Acosta Hospitaleche*) – един от водещи

Обикновено (голямо) нанду (*Rhea americana*). Зоопарк София, 26.05.2018 г. Снимка З. Боев

те палеоорнитолози в света и водещ палеоозоолог в Аржентина, заедно със свои колеги през 2022 г. публикува тези прелюбопитни открития. Находките произлизат от антарктическият остров Сеймур и Южните Шетландски острови. Там в последните десетилетия бяха открити както костни останки, така и вкаменени следи – отпечатъци върху някогашната мека почва от краката на нандута. За съжаление всички намерени останки са силно фрагментирани, но все пак са достатъчни, за да бъдат катего-

рично определени като принадлежащи на древни нандута. Те представляват фрагменти от костите на краката. Интересно е, че според размерите на находката, някогашният притежател на тези кости трябва да е бил голям, колкото съвременния африкански щраус, а знаем, че днешните нандута са доста по-дребни от щраусите.

В континенталната част на Аржентина най-древните останки от нандута са от ранния еоцен. Такива са намерени и в Бразилия, Боливия, Чили и Уругвай.

Крак на африкански шраус (*Struthio camelus*). Експозиция на Националния природонаучен музей, БАН. 18.03.2023 г.
Снимка З. Боев

Крак на голямо нанду (*Rhea americana*). Експозиция на Националния природонаучен музей, БАН. 18.03.2023 г.
Снимка З. Боев

От югоизточна Бразилия през 1983 г. е описан нов вид и род нанду – *Diogenornis fragilis*, в превод „крехка птица на Диоген“. Най-много находки и най-разнообразен състав досега са установени в Аржентина, а именно нейните най-юж-

ни предели граничат с Антарктическият полуостров на Антарктида. Повечето от аржентинските находки са намерени в провинция Буенос Айрес.

Споменатите следи от краката на нандута пък са открити на британския остров Кинг Джордж (Южни Шетландски острови) и са с възраст среден еоцен.

Във всичките тези части от сушата (острови, полуострови и обширни континентални територии) от днешните Южна Америка и Антарктида в тази част от света някога са били разпространени обширни равнинни и хълмисти ландшафти със сух и сравнително топъл климат, в които доминираща роля имали тревистите растения. Със сравнително големите си размери, далечния кръгозор и бързия си бяг, нандутата, както днес, така и тогава, в онова далечно минало, са нямали много врагове. Те процъфтявали и биоразнообразието сред тези птици е било твърде голямо. Имало е не само повече видове и родове, но и семейства в разредата на нандуподобните.

Така например преди 10 години в аржентинското междуречие (район Месопотамия в Аржентина) са открити останките на вида *Pterocnemia mesopotamica* – междуречно (месопотамско) малко нанду, живяло в долината на река Парана през късния миоцен.

Пейзаж от антарктическият остров Сеймур със стадо пингвини адели (*Pygoscelis adeliae*). Снимка LU4ZS – Marambio Station – Seymour Island – Antarctica (dxnews.com)

—
1 cm

Дистален фрагмент от голямостъпалната кост на десния крак на неопределен вид нанду от еоцен в Антарктида.

Снимка Picasso et al. (2022)

По същото време, но в северозападната част на Аржентина при по-планински условия е живяло и кирчнеровото нанду (*Opisthodactylus kirchneri*), което било по-близкородствено със съвременните малки нандута от род *Pterocnemia*, отколкото до големите (пампасни) нандута от рода *Rhea*. Смята се, че последните са по-приспособени за местообитанията в низините и обширните равнини, по-широко представени в източната половина на южноамериканския континент.

Находките, доказващи някогашното разпространение на нандутата в днешните земи на Антарктида са само един от многото примери за удивителните палеоорнитогеографски тайни, които малко по малко науката непрестанно ни разкрива. ■